

Lasten Suometar.

— Lukemista Nuorisolle. —

N°. 20.

Heinäkuussa

1857.

Benjami Franklin.

(Katsa num. 19.)

Zietty se, että tällöinen toimikas, nöyrä ja siwo mies kohtaki huomattiin kaikilta ja tuli tuntemaan kaupunnin ylewimpia miehiä. Paitsi muita oli Filadelfian maaherrakin, William Keith, ruwennut suositteluun häntä, ja kutsui usein luoksensa, jossa mielellään kuunteli Franklinin pakinoita. Wieläpä kehoitti häntä asettamaan kolmannen kirjapainon Filadelfiaan ja kun Franklin wastasi waroja siihen häneltä puuttuvan, lupasi hän omista rahoistaan antaa hänelle, 100 Englannin Puntaa eli 600 hopiaruplan paikoilla, millä mennä Lontoosen, sieltä muka kirjapainon tarpeita hankkiaksensa. Franklin malmitiinkin siune matkatakonsa, käytyänsä ensin Bostonissa wanhempia terwehtimässä, jotka sitte päiwin kun weljeltänsä karkasi eiwät olleet mitäkään tietoa hänestä saaneet.

Mutta katkerasti sai hän katua luottamustansa maaherran sanoihin. Tämä oli muuten kyllä hywän-suopa ja kelpo-mies, waan ei ollut luotettava sanoissaan. Kun Benjami tuli saamaan häneltä ne luwatut rahat, jätti hän ne aina toistaiseksi ja kun viimeinki antoi hänelle, ei maksanut rahoja waan pisti kirjeen käteen, jolla muka saisi rahaa kauppiamieheltä Lontoossa. Luottaen tähän läksi Franklin matkalle, waan kihlasi sitä ennen morsiamekseen talonijätänsä Readin tyttären, jonka ensimmäiseksi oli kadulla tawannut, kun leiwät kainalossa walmalle kiiruhti.

Lontoosen saatuansa meni kirjeellensä kauppiamieheltä rahoja saamaan, waan ei kelpwannutkaan koko kirjeensä mihinkään, josta nyt wasta älysi, että maaherra oli pettänyt hänen. Mitäs ollakaan; rahat kun oliwät wähässa eikä ystävät yhtään, muuta neuwoa ei ollut, kuin alata työtä, jota kohta saisi eräässä kirjapainossa. Siinä nyt teki työtä wähän päälle vuoden, kunnes eräs Denham niminen Amerikkalainen kauppias, joka ylen oli suostunut Benjamiin, tarjosi hänelle osan kaupastansa, jos palaisi Filadelfiaan takaisin ja rupeaisi siellä hänelle

apulaiseksi. Täydestä tuumasta ryhtyi Franklin siihen kauppaan ja läksi Denhamin seurassa Filadelfiaan, johon päätyiwät syksyllä 1726. Waan tuskin oli saanutkaan omille mailleen, kun Dunnetar taaskin kääntyi selin häneen.

Ensi harmiksensa sai kuulla, että kihlattunsa, luullen Franklinin Lontoossa jo peräti unhottaneen hänen, oli mennyt toisen kansa naimisiin. Waan toinen ja kowin onnettomuus oli se, että yhdys-miehenä Denham kuoli jo seuraavana wuonna, joten kauppansa taukosi ja kaikki ne toivotukset, jotka siihen oli pannut, raukesiwat siiseen.

Nyt oli taasikin köyhyys kulkarossa, ja hänen täytyi uudestaan mennä palvelukseen entiselle isännälleen, jonka asiat taasikin oliwät joutuneet rappiolle. Franklinin taloon tultua rupeiwat asiat heti parantumaan ja hän oli rebellinen kyllä, että antoi koko woiton isännälle. — Tämä pitki Franklinia hywänä niin kauwan kuin wälttämättömästi tarwitfi hänen apuansa, waan kun wähänkin jo luuli omin neuwoin toimeen tulewansa, kääntyi nurjaksi ja tylyksi häntä kohti; josta hywin älysi tämä, ettei enää suwaittu häntä tässä talossa.

Ustain näin ollessa, pyysi Meredith, eräs isäntänsä yhdys-miehiä Franklinia kumppaniksensa uuteen kirjapainoon, jota oli aikeessa laittaa Filadelfiaan. Meredith kyllä ei ollut Franklinin mieleen, hän kun eli ruokottomasti ja oli wiinaanaki menewä. Kuitenkin, päästäksensä isännästään erillensä, teki semmoisen ehdon hänen kanssa, että Meredith antaisi rahat, itse ottaisi Franklinin asiat ohjatakonsa. Näin saatiinkin kirjapaino kohta toimeen, eikä aikaakaan, kun jo oli työtä yltäkyllin heillä. Waan kumppaninsa ei tauonnut ruokottomasta elämästään, josta sai paljon waiwaa ja wastusta kärsiä Franklin. Ystäväänsä kaiffi ylltyttiwät häntä purlaamaan liittonsa tämän kanssa, luwaten hänelle rahoja lainaksi, millä ostaisi kirjapainon omaksensa. Waan ei tahtonut rebellinen Franklin hyljätä hywän-tekijätänensä, joka hänen suntoon ja toimeen luottaen oli pannut rahansa tähän yritykseen.

Ja pitkö hänen nyt hyljätä sen, joka näin oli auttanut häntä omalle kannalle?

Mistään hänen jaloa ja rebellistä mieltänsä, muistuttivat ystävät että tällä tavoin lohtaki joutui kirjunteen, sillä Meredithin isä, jonka takauksella poika oli saanut rahat lainaksi, ei voinutkaan lunastaa maksettavat velkasetelit. Jo nyt huomasi Franklin, että oli häviöön joutumassa, jonkatahden vielä samana iltana kysyi itseltä Meredithiltä, miten asian laita oli. Tämä sanoikin ystävien totta haastaneen ja ehdotteli itse, eikö mielisi Franklinin pitää kirjainpaina omaksi varassensa. Mielellänsä tuohon nyt suostui Benjamiin ja osti ystävänsä lainaamalla rahoilla kirjapainon omakseen.

Ja nyt kirjapainon omana ollessa, pani sen hyvään kuntoon, josta wirtasi työtä sille enemmän kuin olisi huolintkaan. Sanomalehtensä, jota vähää ennen oli alkanut toimittaa, sai päiwä päiwältä useampia ottajia ja kun wasta asettamansa kirja-kauppa otti menestyksensä, hyötyi hän niin, että vähänsä ajassa jo maksoi velkansa ystävilleen. Vuonna 1730 nai hän entisen morsiamensa, joka nyt oli leskenä, ja luulikin jo maallisen onnensa löytäneensä.

Franklinilla oli wasta 24 vuotta ikää, waan mitäkö ei ollut jo kokenut maailmassa! Kuitenkin ei rauennut wirtä toimensa wieläkään, waan samalla uutteruudella kuin ennenkin työtänsä tehden koki hän kaikella tawalla seluansaki siwistyttää. Hänen mielestänsä ei muka woinut muu kuin hywän-tapainen ihminen saawuttaa onnea elämässä. Ett'ei kylmenisi intonsa hywää tekemään, kirjoitti hän taululle eri-palstahan kaikki ne hywät awut, joihin mieli harjaantua. Hän koki muka saada: kohtuulliseksi, waiteliaaksi, puhtaaksi, toimelliseksi, nopsaaksi neuwoihin, säästäwäiseksi, ahkeraksi, suopeaksi, totiseksi, wilpittömäksi, siweäksi elämänsäänsä, nöyräksi ja lähimmäistään rakastawaksi ihmiseksi. Hywin tottuuksensa kaikkiin näihin awuihin, alkoi hän yffitellen niitä harjoitella ja pani aina mustan piirua sen awun palstaan, jota vastaan sattui rikkomaan, kofien saada näitä piiruja niin barwaan kuin mahdollista. Ja kun näin oli kulunut wikkokausia ett'ei yhtäkään piirua taululle tullut, heitti hän sen awun ja rupefi toista harjoittamaan.

Vuonna 1732 antoi Franklin ensikerran ilmiin teemänsä kirjan, nimeltä: „Röyhän Mikartin Ullakka“ jota löytyy osa Suomenkin kielelle käännettyinä kirjassa: „Neuwoja kaikille säädyille rikkaaksi ja onnellis-

selksi päästä.“ Tämä sekä muutkin kirjansa saivat paljon lukioita, josta niin kurttui waroja hänelle, että rupefi paperin kauppaakin pitämään. — Zoutohetkillänsä luki hän wieraita kielia ja oppi näin opettajan awutta Ranskan, Italian, Espanjan sekä Latinan kielet.

Kymmenen vuotta tällä tavoin elettyänsä, teki mieltänsä sukulaisia terwehtimään. Läksi siitä Bostoniin, käwi Tuomas-weljelläki, jolle hywällä palkitsi kaisen sen tylyyden, jota tämä oli hänelle osoittanut. Koska muka Tuomas kohta sen perästä kuoli, otti Benjami hänen nuorimman poikansa luokse, koulutti ja kaswatti häntä oiwa kirjainpainajaksi.

Vuonna 1737 walittiin hän kansalaisiltaan Postimestariksi Filadelfiaan, jona poisti monta wailinaisuutta ja puutetta sitäkin ammatista. Ohj parannuksia miettiellen hankki hän kaupunkiin tiwikadut, joita hänen aikoihin ei löytynyt koko kaupungissa, sekä Waiwais-huoneen, jossa köyhiä ja potilaita hoidettiin. Waan paras muistopatsaansa lienee toki Filadelfian Diopis-to, jonka siten sai toimeen, että ympäri maata laitteli nimi-listoja, joilla ko'ottiin 300 tuhatta hopiaruplaa tähän tarpeeseen. Ja sen teki mies semmoinen, joka itse ei ollut koulussa muuta oppinut, kuin ensi-alkheet! Waan josko ei ollutkaan hänessä warfinaista tiedeniikkaa, niin on hän ainaki saanut maineen kuuluisamman näissäkin, kuin moni koulut ja opistot läpi käynyt rohwasjori. Ja sen saawutti hän keksimällänsä ukon-työtöllä tai-johdattajalla.

Jo ammoiden oli muka Franklin miettinyt ukon-ilman syntyä, kunne vuonna 1749 sai niille tuumille, ett'ei lie-nekkään koko ukkoisen tuli muuta kuin liekettä eli samaa ainetta, jota kissan karwoistakin säihkyi niitä pimeässä hierotesssa. Tätä kokeaksensa teki hän silkki-waatteesta leijan semmoisen kuin moni teistäkin on paperista laatinut, ja laski sen kerran ukkoisen yllistesssä ilmahan nousemaan. Leijan yläpäähän oli pannut teräwä-kärkisen randan, josta hampyu-nuora ulottui maahan kateensä. Waan ett'ei liekkeen säkenet sattuisi katehen, löytti hän rauta-awaimen nuoran alapäähän ja piteli itse silkki-nauhasta kiinni. Tähän awaimen piti liekkeen nyt ko-koontua, koska muka silkki-nauha kuiwillaan ei johdata liekettä. Eikä aikaakaan kun jo alkaa nuoran kuidut eretä toifistaan; Franklin koskee awainta formella ja lab! se säihkyi säkeniä kuni lieke-kone ikään. — Tuostapa jo alkaa arwella, eikö woisi ukon tulta raudalla johdattaa maan powehen ja siten estää häntä polttamasta niitä

Huoneita, joihin sattuu. Vuonna 1761 hawaitifin ilolla mielin, miten uon nuoli sattui erääsen huoneesen Filadelfiasa, jolla tämmöinen Ulkoisen johdattaja oli katolla, eikä mitäkään wahinkoa tehnyt.

Tämän kaiken kautta oli Franklin jo saanut mainion nimen Europasfain, waan vielä kuuluisammaffi tuli hän sitte, kun oli auttanut kansalaisiansa kumoamaan Englannin valtaa Amerikasfa.

Pohjois Amerikan Yhdys-wallat olivat muka aina wnoteen 1769 olleet kuuluiset Englannille, sieltä kun suurin osa heitä olfin siirtynyt tähän maahan. Waan mainittuna vuonna rupest Englannin hallitus kowilla weroilla raskittamaan näitä siirto-maitansa eikä sittenkään antanut heille samoja etuja kuin oli Englannin asukkailla. Tuosta eivät tahtoneet Amerikkalaiset ostaa Englannin tawaroita ja kun vuonna 1773 kolme laivanlastia tee-lehtiä tuottiin Englannista Bostoniin, nousi 17 nuorta miestä merimiehen waatteissa laivoihin ja heitti koko teelastin merehen. Siitä syttyi sota Englannin ja Amerikan välillä, jota päättyi sillä, että Amerikkalaiset luopuivat Englannista ja rupestivat omin neuwoin elämään. Ne miehet, jotka enimmäen waukuttivat tämän asian menestykseffi olivat Franklin ja Washington, joista jälkimäinen sotakentällä johdatti joukkoja, mutta Franklin hankki liittolaisia ja hieroi rauhaa, joka viimeinkin saatiin toimeen w. 1783, sitten kun oli jo Ranskan ruwennut Amerikkalaisia auttamaan. Amerikan edusmiehenä ollen, kirjoitti Franklin nimensä tämän rauhafirjan alle, josta sanottiinkin hänestä, että: „Salaman pilwistä ryösti ja waltikan wäkiwällä wäiltä.“

Wasta w. 1785 pääsi hän kotihinsa, yhdeksän vuotta Europasfa wiwyytyvänsä, ja otettiin riemuhundoilla Filadelfian asukkailta vastaan, jotka walitsivat häntä Waltakuntansa Presidentiksi eli Gümieheffi, jota wirkaa kolme vuotta kunnialla toimitti. Kohta sen perästä kuolifin 84 wuoden isässä 17 päiväinä Huhti-kunta vuonna 1790. Koko kansakunta suri häntä kuin maafunnan isää ainakin ja Filadelfian asukkaat seurasivat joukosfa häntä haudalle.

Koit ja Amärik *).

Wirolainen satu.

Muinoin oli emällä kaffi tyttäriä, nimeltä Widewif ja Amärik; molenmat kauniit, koriat ja siwät, niin hywästi nä'ön kuin tapojen puolesta, niinkuin laulun sana sanoo:

*) Suomeffi: Koi ja Gämärä.

Pää walkea, posket punaiset,
Sitikka-mustat silmä-kulmat.

Päiwän laskeumisen ajalla oli wanhempi tytär tullut kahden härjän kanssa syntämästä ja wienyt ne, kuin ainakin ymmärtäwä ihminen, joen rannalle juomaan. Waan niinkuin tähän päiwään asti kauneus on tyttärelasten ensimmäinen käsity, ja siwät useasti peiliin katsowat, niin oli myös siwän Widewikon tapa ja usko. — Hän antoi härjät härkinä olla, astui joen rannalle ja katso! jokiweden hopia-peleistä paistoiwat sitikka-mustat silmäkulmat tullan-karwa poskien kanssa niin armaasti takaisin, että sydän iloifsi. Kun, jonka, luojan käsken ja säättämisen perästä, maata piti walaiseman luojalle lepäämään lähteneen päiwän asemesta, unohti ammattinsa pois ja heittiifsen rakkaudella salakättä sywään maan-poween — joen pohjaan maahan — ja yhden suu oli toisen tykönä ja yhden huulet olivat toisen wieresessä. Kosti mula suunantamisella Widewikon morsiamekfensa, waan unohti sillä aikaa kaikki, kaikki toimituksensa — ja katso! pilkkoinen pimeys kattoi maan, kunne hän Widewikon rinnan wieresessä wiipyi.

Sillä aikaa tapahui surfea onnettomuus. Kiskoja-peto, susi, jolla sillä wälillä kaikki walta kädessä oli, häntä kun ei kenkään nähnyt, murti Widewikon toisen härjän, joka omaa päätänsä myöten oli mennyt metsään eläkettä hankkimaan, ja peri sen itsellensä ruo'aksi. Ehti tyllä hellän siasaan (isolinnun, satakielisen) kuuluisa ja heleä laulun ääni metsästä läpi pimeyden helkki: „laisk tydruk, laisk tydruk, ööpif! firi-kyyt, waule, waule, too piits, too piits! tsäh, tsäh, tsäh!“ (laiska tyttö, laiska tyttö, yö piittä! firjawa selkä-juomu, waoille, waoille, tuo piiska, tuo piiska! tsäh, tsäh, tsäh!) — ei Widewif sittenkään kuullut siasaan helkkämistä, mutta unohti kaikki pois, mikä waan rakkaus ei ollut. Waan rakkaus on kuuro, sokea ja ilman ymmärryffettä, jolle wiidestä aistimesta yffinänsä tunteminen on jätetty.

Kuin Widewif viimeinkin rakkauden-unohduffistansa heräten suden paha-teot näki, itki hän hartaasti, että silmäweden pisarista tuli kokonainen järwi wettä. — Waan ne syöttömät silmäpisarat eivät jääneet Wanhalta isältä *) näkemättä eikä peittoon. Hän tuli kulta-taiwaaastansa maahan, pahatyötä rautasemaan ja käsken-rikkojille hallitusta asettamaan. Ilseän suden rautasi hän ja pani sen iankaikkisesti härjän wiereen ifeesen, pohjan-tähden rautakopin tuomion alle, wettä wettäwään, ja kun sai Widewi-

*) Wastaa Suomalaisen: Ulko Olijumalata.

kon naisheksensa. — Vielä tänä päivänä paistaa Widen-
wikon lauhkea näkö kuin kylettä, katsoo ikäwöiden we-
denpeilitin takaisin, jossa hän suuta-antaen sulhaisen raf-
fautta ensimmäisen kerran maistoi.

Sitten sanoi Wanha isä: „Että tämänlaista huoletto-
muutta wälseuden tykönä enämpi ei synny ja että pimeys
ei valtaa ota, sentähden panen minä teille hallitsijat, joi-
den käsnyllä jokainen lähtee ammatilensa. Kun ja Wi-
dewif murehtifoon nuorotellen öille wälseutta. Koit ja
Ämärif! teidän käsny ja hallituffen alle uskon minä nyt
päiwien wälseuden taiwaan laajunden alla, pitäkää am-
mattinne rebellisestfi woimassa. Sinun huoleksesi, tyttäreni
Ämärif, annan minä alaswierewän päiwän; sammuta
joka ehto kaikfi tulenkipunat pois, että wabinkoa ei
synny ja saata hänet luojalle laskeumaan. Ja sinun
mureheesi olkoon, poikaseni Koit, nudella päiwällä nutta
wälseutta jälleen palamaan sytyttää, ett'ei wälseus kulloin-
kaan puuttuisi.“

Molemmat päiwän palwelijat hallitsiwat wirkaansa
kunniallisestfi, niin ett'ei yhtenäkkään päiwänä päiwä tai-
waan laajunden alla puuttunut. Ne lyhykäiset kesä-yöt
rupefimat nyt lähenemään, joina Koit ja Ämärif toinen
toisellensa suuta ja kättä tarjofiwat, joina kaikfi maailma
riemuitsee, lintuset metsässä — jokainen kielessänsä —
heliöitä laulusta laulawat, joina kuffaset kauniisti kas-
wawat. Tällä ajalla tuli Wanha isä kulta-tuoliltansa
maahan Eijonin *) riemu-pyhää pitämään. Löysi kaikfi
toimituffet ja hallituffet järjestyksessä olewan, josta rie-
mittfi suuresti. — Sanoi sitten Koitolle ja Ämärifälle:
„minä olen teidänkin hallituffehenne tyytywäinen ja
suon teille pshywäisen onnen; olkaa siis nyt nainen ja
mies.“ Waan molemmat sanoiwat kuin yhdestä suusta:
„Isä, elä ekshytä meitä, me olemme tilahamme tyyty-
wäiset, tahdomme jäädä sulhaseksfi ja morsiameksfi; sillä
tässä tilassa olemme onnen löytäneet, joka aina uudeksfi,
aina nuoreksfi jääpi.“

Wanha isä jätti heidät heidän tahtomisen jälkeen ja
läkfi jälleen takaisin kulta-taiwaasensa.

*) Tämä Eijoni näyttää enkelin tapainen olento Wirolaisten Ju-
malais-sadustossa olleen.

Liikkaawaisten maa.

Oli ennen muinaan maa, kussa yhtäkkään ei woinut
löytää, joka ei liikkannut astuessaan, sitä kun sinä maas-
sa pidettiinki kauniina. Sattui wieras tulemaan sinne

ja näki sen, miettelt: „kun sinä alat tässä käydä, niin
sokea on se, ken sitä ei huoli ja ei sinun tawallasti rupec-
astumaan.“ Jalka jalalta alkoi hän nyt ylpeästi astua.
Kaikki alkoivat katsoa hänen päällensä, ja nauraan ja
liikaten wäittiwät nämä: „ei, ole terwe-jalkainen tuo
mies!“ Nyt arwasi wieras oikeaksi, että tekisi hänkin nau-
run naurua vastaan. „Kyllä teillä“, huusi hän, „ja ei
suinkaan minulla, jalka tulee lääkittä, ja se kaikella huo-
lella; en minä, waan tähän, te liikkaatte.“ Nyt kiljasti-
wat kaikki: „katso, katso! se mies ei liikkaa! oh, sitä hä-
peää!“ ja irti oli nyt nauru koko kokouksessa.

Paha tulee rakkaaksi, joka on lewinnyt ja lapsesta saatt
opittu. Sitten ymmärtävä turhaan rupeaa kieltämään
ja sinulle sanomaan, että sinä wiallinen olet. „Ehkä hän
narrikoinee“, miettelet sinä. „kun ei hän ole niinkuin
minä.“

Wanha Jalopeura.

Nuorena oli jalopeura seutunsa eläinten hirmuna ollut,
raadellut rääkännyt minkä sai kynninsä, waan nyt oli jo
wanhuuttansa woimattomaksi käynyt, makasi waan luolas-
sansa kuolemata tehden. Siihen keräytyiwät häntä pil-
kaamahan kaikki eläimet, jotka ennen oliwat neljin sorko-
telleet pakoon, kun etäästäkin kuului sen karjunta. Wieras
repo soihmaeli tuikeilla pistosanoilla, hukka törkeitä sa-
datuksia wiskaeli, metsäkarju tokaeli pitkin hampainsa
watsaan ja aasi potkaisuista räwäytti wästen turpoa. Oksin-
hewoinen seisoi wakaana, koskematta leijonaan, waikka
tämä oli häneltä äitinsä repinyt. „Mies lyö pystyissä
olijaa wihollista, waan ei maahan kaatunutta!“

Arwoitus.

Gräänä aamuna tulee maitokauppias kaupunkihin, niin
sille sattuu kadulla akka vastaan, ostaisi neljä kannullis-
ta. Sopiwata astiata ostajalla ei ole, ompa sen staan
kaksi hulikkaa, joista toinen wetää kolme, toinen kaksi kan-
nua. Eikä ole myöjälläkkään neljän kannun astiata, ei
muuta kuin iso wiisi kannua wetävä. Tuosta akat mit-
taelemaan, astiasta toiseen kaatelemaan, että saisi ostaja
waaditun määränsä, eikä tulisi myöjätään tappiolle. Kot-
wasen aprikoittua, min lienewätfin aprikoinneet, kessiwät
wiimein keinon ja sitä annan nyt teidänki mietittäwäksi.

Tämän n:ron toimitti: S—la.

Helsingissä.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainossa.

Painoluwan antanut: L. Heimbürger.